

Շ. ՔՈՒԱՆՋՅԱՆ

ՌՈՒԾԱՆԱՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԻ ՏՊԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ունիսի 15-ին, երեքշաբթի օր, երբ, Ռուսաբնիկ երեմենի հայաշատ գրեթե բոլոր կեղորոնները այցելելն ու անոնց պատմական անցյալի շուրջ պոպոտումնեո կատարելն վերջ, Ռուսաբնիկ վերադարձա, սրտի անհուն հրճվանքով մը տեղեկացա, թե տարին մը ի վեր մեր գիշեր ու ցորհկ երազած Հայրենադարձի անզուգական գործի իրականացումը միայն մեկ քանի օրվա հարց դարձած է։ Ու ի՞նչ բարեբախտություն ինձ համար, որ հայրենադարձը փոխան շաբաթ մը առաջ կատարվելու, հետաձգվեր էր, կարծես հատկապես գոհացում տալու համար իմ հայրենաբաղձության։

«Հայաստանեան Ճակատ» հայրենասիրական կազմակերպության Ռուսաբնիկի «Շահումյան» ակումբը, իր պարտեզով, ու Հայոց եկեղեցվո բակը, ինչպես և բոլոր ներգաղթողներու տները մեղուներու փեթակի վերածված են։ Յուրաքանչյուրը հև ի հև կպատրաստե իր սնդուկները և կաշխատի ժամ առաջ կազմ ու պատրաստ ըլլալ։

Հունիս 19-ին, շաբաթ, հայ հոծ բազմություն մը եկած ու լեցուցած է Ռուսաբնիկի կայադանը... Ու գիշեր է ու սիրելիներե բաժնվելու պահը մոտեցած... Ամեն կողմ հուզում ու խինդ, ծիծաղ ու արցունք, ի՞նչ փուլթ թե կայադանը և ի մասնավորի անոր շոքակայքը մութի մեջ թաղված են այդ գիշեր... սիրելի ու մշտարթուն հոգիներ շուտով տիրար կռտունն ու կողոպտուկին։ Կան հայրենադարձներ ալ, որ թողած իրենց տներինները, բոլորովին մենակ կմեկնին. անոնց գերադանց հայրենասիրությունը հաղթած է ամեն ինչիս։

Արդեն գիշերվա ժամը 2-ն է ու շոգեկառքի մեկնումի ժամը մոտեցած։ Իմ ալ ռաժանման պահն է ու աննկարագրելի ծանր է

այդ պահն ինձ համար— կրաժնվիմ բոլոր իմ հարազատ սիրելիներես՝ իմ ծնողքես ու Լեզոբմես. օր առաջ Հայրենիքիս նվիրվելու իմ անհուն փափաքը հաղթած է ամեն ինչի, սակայն, աչքերս արցունքներով լեցուն են... հայրս իր հայրենասեր ու ընկերվարական բանաստեղծի լարերը պահ մը մեկ կողմ թողած կհեկեկա... շուտով հայրենիքին մեջ հանդիպում կմաղթեմ ու կխնդրեմ, որ իր 50 տարվա գրական վաստակը հավաքե ու նվիրե իր սիրելի հայրենիքին։ Ու հիմա ալ իմ պաշտելի ու անբաժան մայրիկես է որ կըրաժնվիմ ու ի՞նչ գոտեպնդում ինձ համար, երբ ան փոխան արցունքի կորով կներշնչե և առնական կեցվածքով կըսե թե Քրու ճշմարիտ մորդ է որ քեզ կհանձնեմ ու հաշորդ տարի դուն մեր միացման կամուրջը պիտի հանդիսանաս...»։

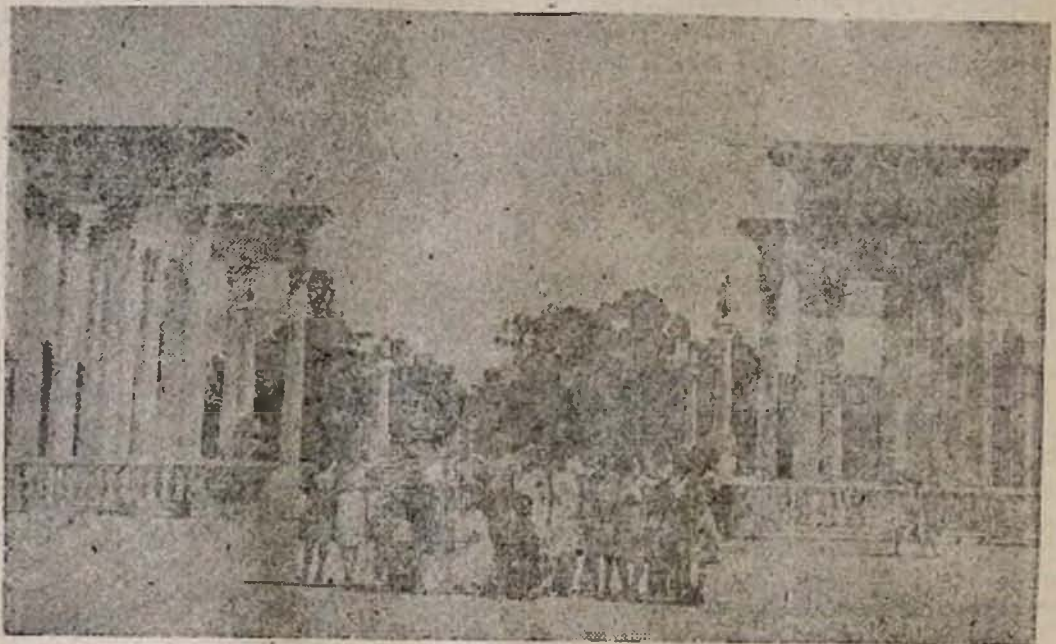
Ու... շոգեկառքը կսուրա... վերջին հրաժեշտի ու ողջերթի խոսքեր են, որ հովը կբերն մեր ականջներուն։ Ոչ մեկը չի քնանար այդ գիշեր, վազոնե վազոն կշրջինք մեր բարեկամներուն հետ. ժպիտ մը կա բոլորին դեմքին վրա, Արարատի փեշերեն հրնշոդ հայրենադարձի վսեմ ու անզուգական կանչը կախարդած է բոլորը։

Կիրակի օր, առավոտյան մեր շոգեկառքը կմտնե Քոնստանտնու Նափահանուհու, ուր մեզ կսպասե սովետական ծովային հսկա «Պորեպու» շոյենավը։

Հունիս 21-ին, եոկուշաբթի, ներգաղթողներու իոնոր շոգեկառքին միաբարձի ետքը նալ կելլեն հայրենադարձները, որմե ետքը կսկսի ողջերթի միթինկը. օրվա ճառախոսները մեզ հետ նալին վրա են, իսկ մեր դիմաք բարավը լեցուն է հազարավոր հայերու քաղմությունը։ Մովի մը կնմանի սիրելիներու այդ բաղմունքունը, ու տակալ առ տակալ կծավայի, կարծես իր կապույտին մեջ ընդգրկելու համար մեր այտերեն հոսած ու-

րախության արցունքները: Հետզհետե խոսք կառնեն ռալյաստանեան ճակատա կազմակերպության Կնդրոնական Կոմիտեի նախագահ Վ. Դանիելյանը, ներգաղթի Կոմիտեի նախագահ Ա. Ժամկոչյանը, Սովետ դեսպանատան հյուպատոս Ս. Էլչիբեկյանը, Քոնստանցայի քաղաքապետ Իոմիտրու Բըրսը նեսքուն, որ կղրվատե ռումեն և հայ դարավոր եղբայրության անխզելի կապը և հայ դաղթականներու ցուցաբերած հայրենասիրության, ու աշխատասիրության եռանդը: Ապա Եխոսի Ռումանահայ թեմի Առաջնորդական Փոխանորդ Վազգեն Ժայրագույն վարդապետը, որ մաղթանքներ կընե ու բարի ճանապարհ կամղթե հայրենադարձներուն: 1000-ե ավելի ներգաղթողներու կողմե կխոսի Բուխարեստի Ազգային Վարժարանի նախկին տնօրեն դոկտ. Ա. Տիրացյան:

մեզ մեր սիրելիներեն, փոխարենը շուտով Սովետական մայր հողին արժանացնելու համար: Բոլորն ալ հուզված են. կսկսին բացականչություններն ու թալկինակի շարժումները... իմ ալ սիրելի եղբայրս քարափն է. հեռադիտակով վերջին նայվածք մ'ալ ու ալլա զիրար շնորհ տեսներ... ռալյաստանեան ճակատա կազմակերպության կարգ մը ընկերներ մակույկները լեցված կուգան գեթ փոքր տարածության մը վրա մեզ ճամբելու. անդին քարափը լեցված բազմությունը գետի մը վերածված կհորդի դեպ նամահանգստի փարոսը, անգամ մը ևս դիտելու բուռն ցանկությամբ, սակայն, շուտով ամեն ինչ կանհետա մեր տեսողության դաշտեն: Բայց անոնց կանչերը դեռ կշարունակեն հնչել մեր ականջներուն մեջ...: Մենք ալ պիտի գանք հաջորդ տարի, ցտեսություն Սովետական

Ռումանահայ հայրենադարձների մի խումբ Բաքումի ճովանալագստում

Քոնստանցայի երիտասարդության կողմի կխոսի Եր. Ղոնջեկույան: Հ. Քայսերյան ռումեն լեզվով կկարդա հեռագիր մը հայրենադարձներու կողմի ուղղված Ռումեն ժողովրդական Հանրապետության վարչապետ դոկտ. Պ. Գրոզայի: Դարձյալ անկկարդա ռումեն ժողովրդին ուղղված ուղերձ մը: Ապա Գ. Եդիգարյան կկարդա հեռագիր մը ուղղված Ռումանիո, Սովետ դեսպան Բաթիարաձեին ու միթինկը կսկսի:

Պորեղա-ն դանդաղ կսկսի հեռանալ քարափեն, ժամանակավորապես բաժնելով

Հայաստանի մեջ: Մակույկներն ալ շուտով կբաժնվին մեզմե. անոնց մեջն են Սովետ դեսպանատան հյուպատոս Ս. Էլչիբեկյանը, ռալյաստանեան ճակատա կազմակերպության Կնդրոնական Կոմիտեի նախագահ Վ. Դանիելյանը, ինդհանուր քարտուղար Հ. Պապոյանը և շատ ուրիշներ:

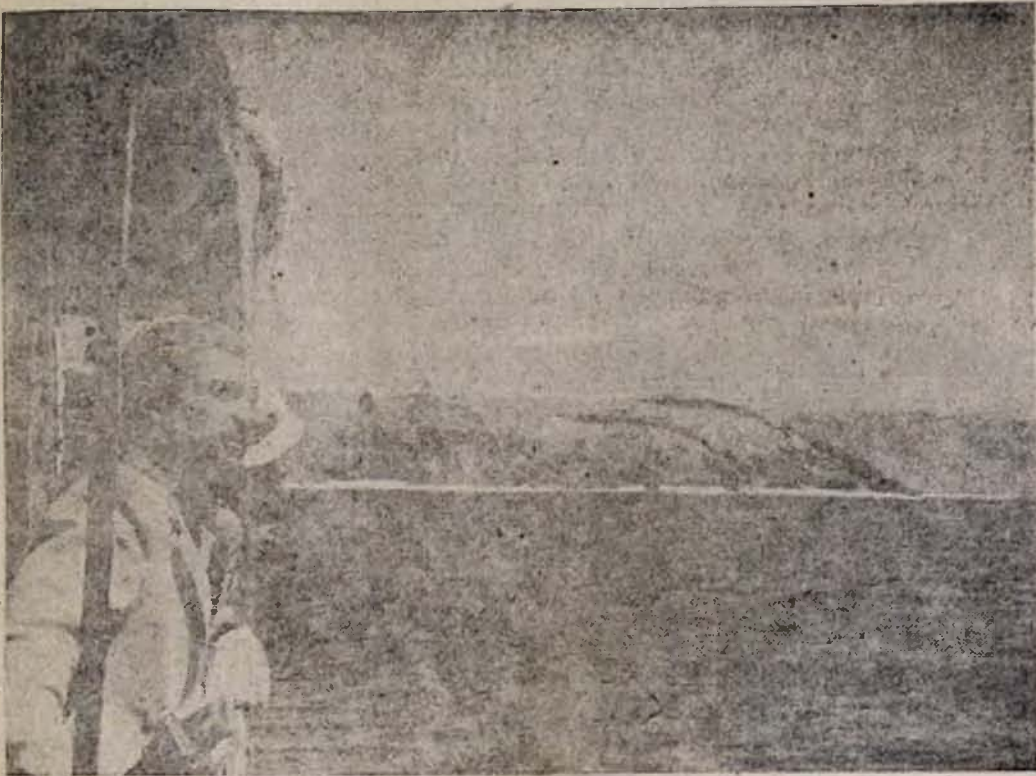
Իրիկուն է.. հսկա Պորեղա-ն կհեղքե ալիքները Սև ծովին. երկինքը իր ջինջ կսալույտով ծովին միացած, կապտագույն աշխարհ մը կստեղծե մեր այքերուն: Շոգենալին բարձրախոսեն շարունակ հայկական

երգեր կհնչեն. մեր քարավանապետը, դուրս
տոր Ա. Տիրացյան, շրջելով խորհուրդներ
կուտա ներգաղթողներուն:

Ու շոգենավը կսուրա գիշեր ու ցորեկ, մո-
տեցնելով մեզ հայրենի ափերին... Հունիս
23-ին, 44. Ժամ ճամբորդելիս վերջ, կհասնինք
Բաթումի: Առաջին անգամ ըլլալով ոտք կը-
ղենք Սովետական ազատարար հողի վրա.
Հնորհակալության անհուն զգացմունքով լի-
ցուն են մեր սրտերը. շնորհակալություն կը-
մըմընջան մեր շրթունքները, շնորհակալու-
թյուն Սովետ Միության հանճարեղ առաջ-
նորդ, մեծ ուսուցիչ Գեներալիսսիմուս
Ստալինին, որուն անհուն բարյալակամու-
թյամբ ծնունդ առավ ողջ հայոց պատմու-

կերպեր, ղեկավարութեամբ ոնսկուրիկայի
ժողովրդական արտիստ Վ. Սահակյանի:
Կցուցադրեն շարք մը գեղեցիկ շարժա-
նկարներ, որոնց մեջ «Երկիր Հայրենի» հրա-
շալի շարժանկարը: Մեր տրամադրության
տակ հատուկ ընթերցասրահ մը դրված էր՝
բաղմաթիվ թերթերով ու գրքերով օժտված:
Ռումանահայ հայրենադարձներու կողմն ևս
սարքվեցավ կուտուրական հանդես մը:

Երբ հայտնի դարձավ ամեն մեկ ներգաղթող
ընտանիքի բնակեցման վայրը, սկսանք մաս
մաս մեկնիլ դեպի մեր երազած Սովետական
Հայաստանը: Սո Հայաստան մեկնեցա Բ
խոմբին հետ, հուլիս 2-ին: Գնացքը կսուրա
Սովետ Վրաստանի գեղատեսիլ գաշտերուն

Ռումանահայ հայրենադարձները այցելում են Սևանա կղզին. նավի վրա առաջին
պլանում Ս. Քալանջյանը

թյան մեջ նախընթացը չունեցող Հայրենա-
դարձի մեծ գործը:

Ավելի քան շաբաթ մը մնացինք Բաթումի,
արժանանալով ներգաղթի կոմիտեի հոգատար
խնամքին: Երևանեն հատկապես Բաթումի
էր ժամաներ Սայաթ Նովայի անվան աշու-
ղական անսամբլը, որ գրեթե ամեն գիշեր
մեզ համար գեղեցիկ համերգներ կկազմա-

վրայեն: Հաջորդ օրը գնացքը կսուրա Սովետ
Հայաստանի անդնդախոր կիրճերեն և ան-
մահ Հ. Թումանյանի սքանչելի լուրին, իր վե-
հատեսիլ լեռներով ու սրընթաց լեռնագե-
տակներով, մեզ առաջին բարի գալուստը
կմաղթե: Քիչ հետո կհասնինք Ալավերդի.
հուլիս էր այստեղ տեսարանը... բաղմաթիվ
հայրենակիցներ կդիմավորեն մեզ, որոնց

մեջ նաև 1946 թվին ներգաղթած ռումանական եղբայրներ ու քույրեր. հարազատներ զիրար կգտնեն ու կողջագուրվին:

Հունիս 4-ին, առավոտյան կհասնինք Հենինական, հոս հոծ բուզմություն մը խռնած է կայարան. մաս մը մեր խումբեն վար կիշեն այս քաղաքը հաստատվելու համար. նրկու ժամ հետո մեր շոգեկառքը կրկին կշարունակե իր ճամբան դեպի Սոփետ Հաճաստանի սիրտը: Անհամբեր կուպասենք դարերուն նայող և հայ ժողովրդի խորհրդանիշը հանդիսացող Արարատը տեսնելու... երկուշյան դեմ մեզ կսպտա նվիրական Մասիսը՝ արևի ոսկեհյուս ճառագայթներով պճնազարդված... ի տես անոր «Հայաստան» երգի եղանակն է, որ հանկարծ կփորձեմ մրմնջել, բայց եզուր, առոհն արդեն կգլորվին այտերես ու լայնա կսկսի կերկիրալ:

Ժամը ութին մոտ մեր դեմ կելլե Սովետ Հայաստանի լույս քաղաքը՝ Նրևանը, որ հեռուն իսկ ցույց կուտա մեզ իր հրաշալիքները... վագոնները կլեցվին «Հենյ», ջան Նրևան» երգի հնչյուններով: Գնացքը ուրախ աղմուկով կսուրա գործարանների կողքեն և սուր սուլոցով իր մուտքը կազդարարե Նրևանի գեղատեսիլ կայարանը: Կայարանը լեռն-լեռն է. մարդկային հոծ բազմություն մը եկած է մեզ դիմավորելու. կարմիր հսկա ժապավենի մը վրա կկարդանք. «Բարի գալուստ մեր հարազատ եղբայրներին ու քույրերին»:

Երկրորդ օրն է մեր ժամանման՝ կքայլենք Նրևանի ասֆալտապատ ու լայնարձակ պողոտաներն ու փողոցներն և անհագ ու մեծ հպարտությամբ կդիտենք սովետական մեր եղբայրներու և քույրերու կառուցած վեհատեսիլ կոթողները: Մեզ հիացմունք կպատճառեն Հենինի հսկա հրապարակն ու Հենինի հոյակապ արձանը, Շահումյանի հռապարակրն ու Շահումյանի արձանը, Արովյանի արձանն ու «Մոսկվա» սինեմայի շենքը, վարդագույն տուֆե կառուցված Կառավարական հրաշագեղ շենքը, Պետական օպերայի քույր շենքը, Համալսարանի, Մատենադարանի, Հանրային գրադարանի, Գիտությունների

Ակադեմիայի, Գրապալատի և այլ շենքերը. որոնք մինչ երեկ մեզ ծանոթ էին միայն նկարներու, գրքերու շնորհիվ. իսկ այսօր ուհա կոթողացած էն մեր աչքերու առջև: Մեր շուրջը կեռա կյանքը. Նրևանը կնմանի հսկա փեթակի մը, ուր մեղվաջան աշխատանքը հսկայաթափ կծավալի. ան ամեն օր, ամեն ժամ կփոխվի, կսրդիականանա:

Ռումանահայ հայրենադարձներս հայրենի հողին վրայեն քալելով, գերագույն ուխտի մը իրականացումն է որ կզգանք: Անիկն գաղթած ու ավելի քան ութ դար ուսման հողին վրա ապաստան դառած հայրենասեր ու կորովի հայ ժողովուրդի շատ սերունդներն անհետացան, հայրենիքի մոռմոցող կառույց սրտերուն մեջ: Ի՞նչ փույթ թե հազարավորներ ալ զոհ զացած են ձուլումի և անոնց մտքին մեջ արդեն ու ևս է ձյունակուտար Արարատը կամ Մայր Արարաթ քայլամուտը. ռումանահայ գաղութեն հայրենիք դարձած այս քաղաքը ինքնին կհանդիսանա լավագույն պլաստիկում ռումանահայ հատվածի հայրենունվեր իդձերուն ու գերագույն ուխտերուն: Մեր աստանդակուն պապերը ճակատագրի բերմամբ, դարեր շարունակ ամենուրեք ենթակա կսկծալի թափառումներու, ապարդյուն մաքառումներու, շտեպն իրենց երազներու իրականացումը, իսկ անոնց հրջանիկ սերունդը, հայրենադարձներս, այսօր հայրենի հողի վրա շերտերն կողջունենք սովետական մեր լուսապայծառ հայրենիքի սննախրնթաց վերելքը, մեր բոլոր ուժերն ու եռանդը ի սպաս դնելով անոր հարաճուն բարգավաճման ու ծաղկման դործին:

Ու երբ կխորհրդեք, թե հանուն հայրենիքի բարօրություն մեր ճիգերու միախառնումը հայրենի հողի վրա ապրող մեր եղբայրներու ու քույրերու ճիգերուն հնարավոր դարձալ սովետական իրավակարգի շնորհիվ, երախտագիտության անհուն զգացումը կպատի մեր սրտերը հանդեպ ժողովուրդներու հոգատար հայր մեծ Մտալինի, որուն ենք պարտական թե՛ մեր ծաղկուն հայրենիքի բարօրության և թե՛ մեր հայրենադարձության երջանկության պարգևման համար:

